

Teresa Korbutowicz

Uniwersytet Wrocławski

POLITYKA KONKURENCJI A SPÓJNOŚĆ GOSPODARCZA I SPOŁECZNA W UNII EUROPEJSKIEJ

1. Polityka konkurencji

Polityka konkurencji w Unii Europejskiej podporządkowana jest procesowi europejskiej integracji i osiągnięciu wyznaczonych w nim celów. Zadaniem podstawowym tej polityki jest ochrona integralności wewnętrznego rynku, zapewnienie efektywności przedsiębiorstw i konkurencyjnej alokacji zasobów. Z drugiej strony polityka konkurencji służy osiągnięciu takich celów integracyjnych, jak budowa jednolitego rynku wewnętrznego, zwiększanie konkurencyjności gospodarek krajów członkowskich, rozwój technologiczny i spójność społeczno-gospodarcza. Z tego względu jest ona powiązana z innymi dziedzinami polityki gospodarczej prowadzonej na poziomach wspólnotowym i narodowym, z zachowaniem generalnej zasady nadrzędności prawa wspólnotowego nad prawem krajowym. Rozpoczęta w 1997 r. reforma polityki konkurencji, a zwłaszcza prawa konkurencji, systematycznie wprowadza decentralizację wielu zadań z zakresu ochrony konkurencji i włączanie do ich wykonywania krajowych organów ochrony konkurencji. Tym samym można mówić o realizacji koncepcji europejskiego zarządzania (*European governance*). W zarządzaniu tym wykorzystuje się współpracę sieciową i istnieje w nim wieloszczeblowy system podejmowania decyzji. W wyniku przeprowadzanej reformy wspólnotowej polityki konkurencji zmieniają się materialne i procesowe reguły ochrony konkurencji oraz tworzona jest europejska sieć konkurencji. W sieci Komisja współpracuje z krajowymi organami ochrony konkurencji, którym przekazane zostały określone obowiązki i uprawnienia z zakresu czuwania nad przestrzeganiem wspólnotowych reguł konkurencji. Dopuszczono możliwość stosowa-

nia przez krajowe organy wspólnotowego prawa konkurencji i zapewniono wymianę informacji o prowadzonych postępowaniach w tych sprawach¹.

Polityka konkurencji jest prowadzona za pomocą ustanowionych zasad prawa konkurencji, jego interpretacji i stosowania przez instytucje wspólnotowe i narodowe. Kontroli tych instytucji podlegają, z punktu widzenia zapewnienia niezakłóconego funkcjonowania konkurencji, porozumienia, uzgodnione praktyki przedsiębiorstw i decyzje zrzeszeń przedsiębiorstw, nadużycia dominującej pozycji przez jedno lub kilka przedsiębiorstw, koncentracje przedsiębiorstw oraz pomoc publiczna². W odniesieniu do porozumień przedsiębiorstw Komisja szeroko korzystała z instytucji zwolnień indywidualnych (art. 81 (3) Traktatu o Wspólnocie Europejskiej) oraz wyłączeń blokowych, zwanych też wyłączeniami grupowymi. Obie kategorie wyłączeń zapewniają elastyczne stosowanie prawa konkurencji i stanowią bieżące narzędzie Komisji, wykorzystywane do osiągania różnych celów integracyjnych. Wyłączenia blokowe dotyczyły takich kategorii umów, jak porozumienia o wyłączności dystrybucji, o licencjach i *know-how*, transferze technologii, dystrybucji i obsłudze pojazdów samochodowych, a także porozumień o specjalizacji czy umów o badaniach i rozwoju³. Komisja odmiennie traktuje porozumienia małych i średnich przedsiębiorstw, do których ma zastosowanie zasada *de minimis*. Takie umowy zwane też porozumieniami o mniejszym znaczeniu, uznawane są automatycznie za zgodne ze wspólnym rynkiem⁴. Stanowisko Komisji wobec porozumień pionowych i kooperacyjnych jest często próbą połączenia zachowania konkurencji na wspólnym rynku ze zwiększeniem efektywności określonych przedsiębiorstw. W wielu decyzjach organ ten uznawał porozumienia za zgodne ze wspólnym rynkiem, gdy współpraca przedsiębiorstw, przy zachowaniu minimalnego poziomu konkurencji mierzonej strukturą rynkową, przynosi korzyści w postaci efektów skali, redukcji kosztów badań i rozwoju, czy też ich większej efektywności, obniżenia kosztów dystrybucji, poprawy konkurencyjności⁵. Komisja zgadza się także

---

¹ Zob. *Biała księga*, publikowana przez Komisję w 1999 r., dotycząca modernizacji prawa konkurencji, *White Paper on 28 April 1999*, COM(1999) 101 final OJ 1999, C 132/1, *XXIXth Report on Competition Policy 1999*, Brussels–Luxembourg 2000, s. 23 i nast., a także Council Regulation (EC) No 1/2003 on the Implementation of the Rules on Competition Laid Down in Articles 81 and 82 of the Treaty, OJ 2003, L 1/1.

² Traktatowe reguły konkurencji określono w art. 81-89 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską; zob. też rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, OJ 2004, L 24/1.

³ Council Regulation (EC) No 1400/2002, OJ 2002, L 203/30; Council Regulation (EC) No 240/96 OJ 1996, L 31/2; Council Regulation (EC) No 2790/1999, OJ 1999, C 336/21; Council Regulation (EC) No 2658/2000, OJ 2000, L 304/3; Council Regulation (EC) No 2659/2000, OJ 2000, L 304/7.

⁴ Zob. obwieszczenie *de minimis* OJ 2001, C 368.

⁵ Zob. T. Korbutowicz, *Polityka konkurencji Wspólnoty Europejskiej i Unii Europejskiej w latach 1962-1997*, Kraków 2004, s. 159 i nast.

na alianse strategiczne w sektorach nowoczesnych o dużym stopniu koncentracji i globalizacji, gdy zapewniają wprowadzanie postępu technicznego.

We wspólnotowej polityce konkurencji bardziej restrykcyjnie traktowane są przypadki nadużycia dominującej pozycji przez przedsiębiorstwo. Nie przewidziano żadnych odstępstw od zakazu wyrażonego w art. 82 Traktatu o WE. Zasięg kontroli zachowań przedsiębiorstw rozszerzono; od 1989 r. podlegają ocenie Komisji koncentracje przedsiębiorstw o wymiarze wspólnotowym⁶. Organ ten, badając koncentracje, bierze pod uwagę wymogi jednolitego rynku europejskiego. Skłaniają one do poszukiwania przez przedsiębiorstwa korzyści skali wynikających z dużego rynku, możliwości zwiększania efektywności i innowacji przez oligopole, a także do antykonkurencyjnych praktyk czy globalizacji, mogącej uzasadniać wzrost rozmiarów przedsiębiorstwa przez połączenie.

Odrębnie traktowane są sektory, w których działające przedsiębiorstwa świadczą usługi powszechne, takie jak: telekomunikacja, usługi pocztowe, audiowizualne, transportowe, energetyczne. W ich przypadku uwzględnia się zarówno rodzaj działalności, wielkość rynku, jak i potrzebę liberalizacji tych sektorów. W polityce konkurencji coraz większą rolę odgrywa ochrona konkurencji w usługach, m.in. w usługach finansowych, informatycznych, medialnych, sportowych, a także ocena pomocy publicznej z punktu widzenia korzyści i kosztów jednolitego rynku europejskiego.

Polityka konkurencji ma zapewnić jedność rynku wewnętrznego i jego efektywne funkcjonowanie w interesie wspólnotowym. Stawiane jest przed nią zadanie ochrony konsumentów, przedsiębiorców, zatrudnienia i konkurencyjności⁷. Ochrona konkurencji wiąże się z osiąganiem celów integracyjnych w ramach „modelu europejskiego”. To z kolei wymaga pogodzenia ze sobą zachowania sił rynkowych z koniecznością zapewnienia danego poziomu spójności społeczno-gospodarczej, czy zagwarantowania dostaw dóbr publicznych, które mają być powszechnie dostępne po rozsądnych cenach. Innym celem, który ma być osiągnięty, jest poprawa konkurencyjności gospodarek krajów członkowskich na świecie, co może kolidować z zachowaniem na obszarze wspólnego rynku konkurencyjnych struktur rynkowych. Charakter wspólnotowej polityki konkurencji zmienia się także pod wpływem czynników zewnętrznych, związanych z globalizacją, postępem technologicznym, światową liberalizacją handlu, a także ze zmianami zachowań konkurencyjnych krajów trzecich.

Ochrona konkurencji odnosi się do tych zachowań przedsiębiorstw i państw członkowskich, które wpływają na handel wewnątrzwspólnotowy i ograniczają konkurencję. Pomoc publiczna udzielana przedsiębiorstwom lub gałęziom gospodarki jest oceniana z uwagi na zagrożenia w postaci zakłócenia mechanizmu rynkowego przez woluntarystyczne i uznaniowe działania władz publicznych, trudno-

⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004.

⁷ Zob. *Report on Competition Policy 2004*, Brussels 2005, SEC (2005) 805 final.

ści budżetowe, zwłaszcza gdy są wynikiem nacisków grup zawodowych, sektorych lub innych grup interesu, utrzymywania nieefektywnych struktur czy przedsiębiorstw, tworzenia barier wejścia na rynek dla nowych podmiotów gospodarczych oraz upowszechniania się niekonkurencyjnych zachowań przedsiębiorstw poszukujących subsydiów zamiast zysków. Pomoc publiczna może wpływać na procesy określone w teorii wyboru publicznego, związane z lobbieniem, szukaniem rent, naciskami politycznymi czy korupcją.

W polityce konkurencji odnoszącej się do pomocy publicznej bierze się pod uwagę argumenty przemawiające za stosowaniem takiej pomocy. Należą do nich niedoskonałości rynkowe w sektorach, gałęziach produkcji, na rynkach produktów, na rynkach czynników produkcji oraz wymogi spójności społeczno-gospodarczej jako jednego z zasadniczych zadań integracyjnych. Dodatkowym uzasadnieniem respektowania udzielania pomocy publicznej jest transeuropejskie znaczenie niektórych przedsięwzięć i podjęcie ich w interesie wspólnotowym. Polityka konkurencji w tej dziedzinie obejmuje zarówno kontrolę całości pomocy publicznej udzielanej przez państwa członkowskie, jak i tworzenie wspólnotowych wytycznych dotyczących pewnych kategorii pomocy ważnych ze względu na interes Wspólnoty. Ocena pomocy publicznej odnosi się do jej intensywności, a zależy od rodzaju pomocy, czyli od tego, czy jest to pomoc regionalna, sektorowa, czy horyzontalna. Stosowana jest także zasada *de minimis*, zgodnie z którą nieznaczna skala pomocy nie wpływa na funkcjonowanie jednolitego rynku i nie narusza traktatowych reguł konkurencji. Pomoc publiczna nie przekraczająca w ciągu trzech lat 100 tys. euro pieniężnego ekwiwalentu brutto subsydium nie wymaga zgłoszenia Komisji. Kontrolę nad prawidłowością stosowania tej zasady mają zapewnić państwa członkowskie.

Wśród zasad udzielania pomocy publicznej istotne znaczenie mają wytyczne dotyczące niektórych rodzajów pomocy, zmieniające się pod wpływem czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Wyraźna jest tendencja do ograniczania intensywności pomocy i przesuwania środków na osiągnięcie celów horyzontalnych, uznawanych za mniej szkodliwe dla konkurencji i funkcjonowania rynku wewnętrznego. Przepisy obowiązujące w tym zakresie odnoszą się do pomocy na badania i rozwój, na ochronę środowiska, pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw, na szkolenie pracowników, na zatrudnienie, na restrukturyzację i ratowanie przedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji oraz pomocy dla przedsiębiorstw w zdewastowanych obszarach wiejskich⁸. Na zasadach preferencyjnych traktowana jest – zgodnie z regułami horyzontalnymi – pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw, które mogą uzyskać wyższą kwotę pomocy czy to na prowadzenie prac badawczych i rozwojowych, na ochronę środowiska, czy na szkolenie pracowników.

Opracowane przez Komisję wytyczne dotyczące narodowej pomocy regionalnej szczegółowo określają warunki kwalifikowania regionów do pomocy państwa w ra-

⁸ *Community Rules on State aid*, European Commission, Luxembourg 2000, s. 7 i nast.

mach map regionów oraz cel, formy i poziom pomocy⁹. Ustalono także sposoby zapewnienia zgodności pomocy publicznej z programami wsparcia ze strukturalnych funduszy Unii. Nie odbiegają one od zasad udzielania pomocy regionalnej obowiązujących w nowej strategii lizbońskiej. Reguły sektorowe pomocy publicznej odnoszą się do sektorów wrażliwych, tj. przemysłu węglowego, stalowego, stoczniowego, motoryzacyjnego i przemysłu włókien sztucznych oraz do rolnictwa, rybołówstwa i transportu. W wytycznych Komisja ogranicza intensywność pomocy ze względu na skłonność krajów członkowskich do bezpośredniego wspierania sektorów wrażliwych na konkurencję, sektorów podlegających silnym naciskom grup interesu czy podlegających restrukturyzacji. Komisja dokonuje okresowych przeglądów pomocy publicznej i zatwierdza programy takiej pomocy. W kolejnych raportach dotyczących pomocy Komisja podkreśla konieczność zmniejszenia jej rozmiarów w większości krajów członkowskich oraz zwiększenia przejrzystości zasad jej udzielania i kontroli.

2. Polityka spójności i strategia lizbońska

Polityka spójności, stanowiąca obecnie podstawy europejskiej integracji, zajmuje się problemami nierówności gospodarczej i społecznej. Zawiera elementy transferu środków między państwami członkowskimi za pośrednictwem budżetu Unii, tak aby wspierać wzrost gospodarczy i trwały rozwój przez inwestowanie w kapitał ludzki i rzeczowy¹⁰. Polityka spójności jest związana nie tylko ze wzrostem, ale i z podnoszeniem konkurencyjności ugrupowania integracyjnego.

W przyjętej w 2000 r. strategii lizbońskiej spójność społeczną wymienia się jako jeden z jej elementów – obok dążenia do zbudowania gospodarki opartej na wiedzy, najbardziej dynamicznej i konkurencyjnej na świecie, zdolnej do trwałego rozwoju i tworzącej większą liczbę, lepszych miejsc pracy¹¹. Niewielkie postępy w osiągnięciu założonych w strategii celów skłoniły państwa członkowskie do dokonania zmian i przyjęcia w nowej strategii lizbońskiej dwóch najważniejszych celów, tj. wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Uznano za konieczne wzmocnienie pozycji UE jako atrakcyjnego miejsca inwestycji i podejmowania pracy, oparcia wzrostu gospodarczego na wiedzy i innowacjach, stworzenie nowych miejsc pracy przez zapewnienie warunków do rozwoju przedsiębiorczości¹². Osiągnięcie tych

⁹ Guidelines on National Aid, OJ 2000, C 256/5.

¹⁰ *Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca. Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej*, Luksemburg 2004, s. XXV i nast.

¹¹ Zob. *Lisbon European Council. Presidency Conclusions*, Lisbon 23 and 24 March 2000 oraz zmiany wprowadzone w Göteborgu w 2001 r., Göteborg European Council. Presidency Conclusions, 15 and 16 June 2001, <http://ue.eu.int/Newsroom/newmain.asp?BID=103&LANG=1>.

¹² *Komunikat na wiosenny szczyt Rady Europejskiej. Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek Strategii Lizbońskiej*, Luksemburg 2005; zob. też A. Władyniak, *Strategia lizbońska na półmetku realizacji*, „Wspólnoty Europejskie” 2005 3 (160), s. 4 i nast.

celów wymaga pogłębienia i rozszerzenia jednolitego rynku, poprawy przepisów prawnych narodowych i wspólnotowych, istnienia konkurencji na rynku wewnętrznym, otwarcia gospodarki i wzmocnienia powiązań ekonomicznych z innymi krajami. Sposobem na skuteczną rywalizację z innymi krajami ma być oparcie wzrostu gospodarczego na wiedzy i innowacjach. Konieczne jest nie tylko zwiększenie wydatków na badania i rozwój, ale też efektywne wykorzystanie tych środków. Komisja popiera tworzenie centrów innowacji, gdzie osiągnięcia naukowe byłyby przekształcane w rozwiązania praktyczne, które można zastosować w gospodarce. Inny ważny problem to niska stopa zatrudnienia i wysoki poziom bezrobocia w krajach członkowskich. Problem ten ma być rozwiązany przez zwiększenie elastyczności rynku pracy, dostosowanie umiejętności pracowników do potrzeb pracodawców przez nieustanne kształcenie oraz zapewnienie mobilności pracowników.

W trzecim raporcie Komisji na temat spójności określono problemy istotne dla wszystkich państw członkowskich, związane ze spójnością społeczną, gospodarczą, a nawet terytorialną¹³. W celu zapewnienia spójności państw członkowskich uznano za konieczne zwiększenie konkurencyjności, osiągnięcie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz restrukturyzację gospodarczą i społeczną. Nowe programy mają się w przyszłości koncentrować na trzech celach priorytetowych, a mianowicie na konwergencji, konkurencyjności i zatrudnieniu w regionach oraz na współpracy terytorialnej. Zasady osiągania pierwszego celu nie zostały zmienione; pomocą objęte są regiony, w których PKB *per capita* jest niższy niż 75% średniego wspólnotowego PKB *per capita*, oraz regiony efektu statystycznego (czyli uzyskujące pomoc strukturalną ze względu na zapóźnienia rozwojowe). Z uwagi na dążenie do zwiększenia konkurencyjności polityka spójności powinna prowadzić, gdy to jest możliwe, do uniezależniania regionów od działań pomocowych. Regionalna konkurencyjność i zatrudnienie dotyczy wspierania zmian strukturalnych w pozostałych regionach. Proponuje się powiązanie polityki spójności z realizacją strategii lizbońskiej i przesunięcie działań z restrukturyzacji regionalnej na konkurencyjność regionalną. Istota zmiany polega na możliwości wspierania nie tylko regionów będących w trudnej sytuacji, ale i regionów innowacyjnych¹⁴. Europejska współpraca terytorialna, czyli trzeci cel priorytetowy, dotyczy terytorialnej konkurencyjności i promowania harmonijnego rozwoju terytorium krajów członkowskich. Z pomocy Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego będą korzystać wewnętrzne i zewnętrzne regiony graniczne Unii, tak aby wzmocniła się współpraca ponadnarodowa, ponadgraniczna i międzyregionalna. Władze sąsiadujących ze sobą regionów propagują wspólne działania związane ze współpracą małych i

¹³ *Nowe partnerstwo dla spójności...*, s. VII i nast.; zob. M. Bujnowski, *Reforma polityki spójności UE zaproponowana w trzecim raporcie kohezyjnym*, „Wspólnoty Europejskie” 2004 3 (149), s. 38 i nast.

¹⁴ Zob. H. Jahns, *Debata nad przyszłością polityki spójności UE – stanowiska innych państw członkowskich*, „Wspólnoty Europejskie” 2004 4/5(150), s. 60 i nast.

średnich przedsiębiorstw w ramach sieci współpracy czy działania zmierzające do rozwoju miast, obszarów wiejskich i przybrzeżnych.

W ramach reformy polityki spójności wprowadzono nowe narzędzie polityki regionalnej w postaci funduszu dostosowań na rzecz wzrostu. Fundusz ma uzupełniać finansowanie wyznaczonych w ramach tych polityk celów wzrostu i spójności oraz reagować na sytuacje kryzysowe. Do tego funduszu przenoszone mają być środki nie wykorzystane w ramach polityki spójności. Dodatkowo wprowadzono obowiązek przedstawiania Komisji corocznych raportów na temat wdrażania funduszy i dokonywania korekt na podstawie jej zaleceń. Powstała również specjalna rezerwa (*performance reserve*) przeznaczona dla państw i regionów osiągających największy postęp w osiąganiu uzgodnionych celów, pozostająca w dyspozycji Komisji. Na uwagę zasługuje nowy instrument sąsiedztwa przeznaczony dla regionów krajów sąsiadujących z Unią Europejską wzdłuż jej zewnętrznej granicy. Instrument ten uwzględnia specyfikę regionów przygranicznych¹⁵.

Problemem dla krajów członkowskich jest doprowadzenie do wzrostu konkurencyjności międzynarodowej, zwłaszcza w stosunku do USA i państw azjatyckich, oraz zmiany demograficzne we wszystkich krajach Unii, a także samo rozszerzenie tego ugrupowania. Pogłębia się dystans między krajami UE a pozaeuropejskimi konkurentami, co potwierdzają wskaźniki wzrostu gospodarczego za 2004 r.: w Chinach wynosił on 9,5%, w USA 4,4%, a w Unii Europejskiej osiągnął tylko 2,5%¹⁶. W światowym rankingu konkurencyjności na rok 2004 sporządzonym przez IMD w Lozannie Stany Zjednoczone uzyskały 100 punktów, Japonia 71,9 punktu, a średnia krajów UE wyniosła 67,6 punktu. Pozycja państw członkowskich Unii jest zróżnicowana; największą liczbę punktów – ponad 80 – uzyskały Dania, Finlandia, Luksemburg i Irlandia, najmniejszą – Polska (41,9 punktu), a poniżej 60 punktów miały: Portugalia, Słowacja, Węgry, Czechy, Grecja, Słowenia i Włochy¹⁷. Problemem, który może utrudnić osiągnięcie celów integracyjnych, jest starzenie się ludności w krajach członkowskich. Konieczne jest dostosowanie się do nowej sytuacji demograficznej (szczególnie dotyczy to opieki medycznej i zabezpieczenia społecznego), a także uwzględnienie ekonomicznych skutków starzenia się ludności. Od 2002 r. w krajach Unii współczynnik płodności (*total fertility rate*) pozostaje poniżej poziomu prostej zastępowalności pokoleń, tj. 2,1 dziecka na kobietę. W krajach Europy południowej – we Włoszech, Hiszpanii, Grecji – wskaźnik ten jest najniższy, bo odpowiada około 1,3 dziecka na kobietę, a w Irlandii i Francji jest najwyższy – pozostaje na poziomie około 1,9. Nowe kraje Unii,

¹⁵ Zob. szerzej A. Hildebrandt, *Dylematy i kontrowersje wokół polityki spójności UE*, „Wspólnota Europejskie” 2005 5(162), s. 13 i nast.

¹⁶ *Economic Forecasts, Spring 2005*, „European Economy” 2005 2, s. 15.

¹⁷ W ocenie konkurencyjności uwzględniono 323 kryteria związane z dokonaniem ekonomicznymi, infrastrukturą, efektywnością rządzenia państwem i efektywnością przedsiębiorstw (The World Competitiveness Yearbook 2004 <http://www.02.imd.ch/wcy/>).

poza Węgrami, Estonią, Cyprzem i Malcią, mają jeszcze niższy poziom wskaźnika płodności, wynoszący 1,2 dziecka na kobietę. Prognozy demograficzne wskazują, że w krajach europejskich wzrośnie udział osób starszych, tj. mających 65 i więcej lat. W 2050 r. ma on osiągnąć 30% (w 1950 r. było to około 8%). Przewiduje się, że od 2010 r. będzie maleć udział osób w wieku produkcyjnym (15-64 lata), a towarzyszyć temu ma wzrost liczby i udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Największym zmianom ulega udział osób w wieku 0-14 lat: od roku 1970 (28%) spada, a w 2010 r. ma wynieść 15%. Występujące procesy demograficzne przyczynią się do zwiększenia współczynnika obciążenia osób w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym¹⁸.

Starzenie się ludności wywiera wpływ na postęp techniczny, mobilność i elastyczność pracowników, na wydajność pracy oraz stabilność finansową systemów emerytalnych. Starzenie się zasobów pracy i ich zmniejszona odnawialność mogą wpłynąć na wartość kapitału ludzkiego i spowolnienie postępu technologicznego, gdyż uznaje się, że ludzie młodzi są kreatywni i pomysłowi. Ponadto istnieje negatywna korelacja między wiekiem a mobilnością i elastycznością pracowników. Mobilność spada z wiekiem; maleje też możliwość adaptacji zasobów pracy do zmian zachodzących w strukturze rynku pracy. Wiek może mieć pozytywny wpływ na wydajność pracy, jednak pod warunkiem, że zwiększa się kapitał przypadający na pracownika przy niezmiennych wydatkach ogólnych na te cele. Z wiekiem podnoszą się umiejętności pracownika, następuje akumulacja doświadczenia, co wpływa na wydajność pracy. Badania wskazują, że wydajność pracownika osiąga najwyższy poziom po 50. roku życia, a nawet po 60., potem wolno spada. Starzenie się ludności wywiera presję na stabilność finansową systemów emerytalnych, co widoczne jest we wzroście wydatków emerytalnych krajów członkowskich UE w produkcie krajowym brutto. Państwa Unii podjęły działania w celu wydłużenia okresu aktywności zawodowej osób starszych, wyeliminowania zachęty do wcześniejszej rezygnacji z pracy, tak aby wydłużyć czas opłacania składek i zmniejszyć zobowiązania finansowe z tego tytułu¹⁹. Tendencje demograficzne skłaniają do wykorzystania potencjału produkcyjnego ludzi starszych, osiągnięcia wysokiego poziomu zatrudnienia w przyszłości, wspieranego wzrostem gospodarczym, oraz uwzględnienia tych tendencji w polityce regionalnej.

3. Zakończenie

W polityce konkurencji uwzględnione zostały cele strategii lizbońskiej, a ich osiągnięcie sprowadza się do trzech dziedzin: promowania społeczeństwa opartego na wiedzy, tworzenia jednolitego rynku i przyczyniania się do powstawania wa-

¹⁸ Współczynnik ten jest wyrażony stosunkiem liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. W Europie wzrósł on do przeszło 50, a we Włoszech i Hiszpanii przekroczył 60 (zob. J. Grabowska, *Proces starzenia się ludności w Europie i jego skutki na rynku pracy*, „Wspólnoty Europejskie” 2004 9(154), s. 36 i nast.).

¹⁹ Zob. *Nowe partnerstwo dla spójności...*, s. 15 i nast.

runków sprzyjających przedsiębiorczości. Zadania polityki konkurencji są związane także ze spójnością gospodarczą i społeczną. Ze względu na osiąganie celów strategii lizbońskiej w polityce konkurencji istotne znaczenie ma przyczynianie się do nasilenia konkurencji wewnętrznej, znoszenia przeszkód i tworzenia jednolitego rynku. Silna konkurencyjna presja wymusza na przedsiębiorstwach ciągłe angażowanie się w rozwój innowacji oraz badania i rozwój. Zadaniem polityki konkurencji jest zatem wzmocnienie bodźców pobudzających do innowacji przy jednoczesnym eliminowaniu ograniczeń konkurencji. Szczególne miejsce w tej polityce zajmuje kontrola pomocy publicznej. Pomoc udzielana przez państwo może mieć udział w tworzeniu społeczeństwa opartego na wiedzy przez lepsze użycie środków pochodzących z publicznego wsparcia w takich dziedzinach, jak badania i rozwój, innowacje i szkolenia. W ocenie przedstawionej przez Komisję pomoc publiczna odgrywa znaczną rolę w pobudzaniu działalności małych i średnich przedsiębiorstw i rozporządzaniu kapitałem wysokiego ryzyka²⁰.

Podkreśla się w odniesieniu do polityki konkurencji znaczenie, jakie dla osiągnięcia celów strategii lizbońskiej ma znoszenie przeszkód utrudniających funkcjonowanie mechanizmu konkurencji na jednolitym rynku. Uznaje się, że konkurencyjne i otwarte rynki mogą wpłynąć na zwiększenie konkurencyjności międzynarodowej przedsiębiorstw z krajów członkowskich, korzyści konsumentów i zatrudnienie. Jedną z metod znoszenia przeszkód w funkcjonowaniu konkurencji jest liberalizacja sektorów regulowanych, takich jak telekomunikacja, usługi pocztowe, sektor energetyczny i transport. Wymienione sektory mają istotny wpływ na działanie innych sektorów gospodarki i na konkurencyjność przedsiębiorstw z krajów członkowskich. Stworzenie warunków do zwiększania liczby konkurujących ze sobą podmiotów świadczących takie usługi przyczyni się do zmiany poziomu cen i jakości usług oraz do rozszerzenia wyboru konsumentów. To sprawia, że polityka konkurencji stanowi ważne uzupełnienie procesów liberalizacji.

Literatura

1. Bujnowski M., *Reforma polityki spójności UE zaproponowana w trzecim raporcie kohezyjnym*, „Wspólnoty Europejskie” 2004 3(149).
2. *Community Rules on State Aid*, European Commission, Luxembourg 2000.
3. Council Regulation (EC) No1/2003 on the Implementation of the Rules on Competition Laid Down in Articles 81 and 82 of the Treaty, OJ 2003, L 1/1.
4. *Economic Forecasts*, Spring 2005, „European Economy” 2005 2.
5. Guidelines on National Aid, OJ 2000, C 256/5.

²⁰ *Report on Competition Policy 2004*, Brussels 2005, SEC (2005) 805 final.

6. Grabowska J., *Proces starzenia się ludności w Europie i jego skutki na rynku pracy*, „Wspólnoty Europejskie” 2004 9(154).
7. Hildebrandt A., *Dylematy i kontrowersje wokół polityki spójności UE*, „Wspólnoty Europejskie” 2005 5.
8. Jahns H., *Debata nad przyszłością polityki spójności UE – stanowiska innych państw członkowskich*, „Wspólnoty Europejskie” 2004 4/5(150).
9. *Komunikat na wiosenny szczyt Rady Europejskiej. Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek Strategii Lizbońskiej*, Luksemburg 2005.
10. Korbutowicz T., *Polityka konkurencji Wspólnoty Europejskiej i Unii Europejskiej w latach 1962-1997*, Kraków 2004.
11. *Lisbon European Council. Presidency Conclusions*, Lisbon 23 and 24 March 2000. Göteborg European Council. *Presidency Conclusions*, 15 and 16 June 2001, <http://ue.eu.int/Newsroom/newmain.asp?BID=103&LANG=1>.
12. *XXIXth Report on Competition Policy 1999*, Brussels–Luxembourg 2000.
13. *Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca. Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej*, Luksemburg 2004.
14. Obwieszczenie *de minimis* OJ 2001, C 368.
15. *Report on Competition Policy 2004*, Brussels 2005, SEC (2005) 805 final.
16. Rozporządzenie Rady (WE) Nr 139/2004 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, OJ 2004, L 24/1.
17. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską.
18. *White Paper on 28 April 1999*, COM(1999) 101 final OJ 1999, C 132/1.
19. Władyniak A., *Strategia lizbońska na półmetku realizacji*, „Wspólnoty Europejskie” 2005 3(160).

COMPETITION POLICY AND ECONOMIC AND SOCIAL COHESION

Summary

The European competition policy is used to attain the goals of integration such as the development of a uniform internal market, to stimulate the competitiveness of different member states' economies and to ensure a social and economic cohesion. The competition policy is closely linked to other economic policies both at the EC level and national levels. Competition is protected through the established principles of law, interpretation and decisions of associations of undertakings, abuse of a dominant position by one or more undertakings, concentrations of undertakings and public aid are all subject to examination and inspection with a focus on how they may affect internal trade and constrain competition. The cohesion policy is related to the economic growth and increase of the competitiveness of the international Community. New programmes are to concentrate on regional convergence, competitiveness and employment as well as regional partnerships. In view of the above goals of the cohesion policy under the competition policy, it is essential that barriers should be moved and an internal market be created. One of the methods to serve the purpose is liberalisation of regulated sectors, namely: telecommunication, transport, mail service and power supply, which is expected to benefit the growth of competition.